

Р.бр. 783-25/2014

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
87/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-116/2014-02 датум: 14. 7. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-116/2014-02 од 25. јуна 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против Гимназије у Новом Пазару.

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
87/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

Бр. 07-00-116/2014-02 датум: 25. 6. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Гимназије у Новом Пазару

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против Гимназије у Новом Пазару. У притужби је наведено да за ученике и ученице бошњачке националности није организована настава на босанском језику, док је у истој школи за ученике српске националности организована настава на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истим образовно-васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;
- да су у наведеним местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;

- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја донело Правилник о допуни правилника о наставном програму за гимназије¹, којим је у програм образовања за први разред гимназије за све смерове додат предмет - Босански језик и књижевност и Правилник о допуни Правилника о плану уџбеника² за први и пети разред основног образовања и васпитања и за први разред гимназије.
- да је министарство одобрило већину уџбеника за основне и средње школе које је штампала издавачка кућа „Klett“, као и увоз уџбеника из Босне и Херцеговине;
- да се у Гимназију у Новом Пазару уписало 141 ученик/ца чији су се родитељи определили за наставу на босанском језику;
- да су формирана одељења за наставу на босанском језику, међутим настава се у свим одељењима одвија на српском језику;
- да су ученици и ученице гимназије, који су се определили за наставу на босанском језику, више пута захтевали и достављали потписане петиције директору да отпочне настава на босанском језику, као и да су организовали протесте и бојкоте наставе док се не отпочне са наставом на босанском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављени су следећи докази: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; табеларни приказ резултата уписа у први разред средње школе у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријеполју; образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години; позив директорима средњих школа за састанак број Р. бр. 550-046/2013 од 11. јула 2013. године; дописи Бошњачког националног вијећа број Р. бр.904-03/2013 од 1. октобра 2013. године и број Р. бр. 860а-046/2013 од 29. септембра 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације³. Гимназији у Новом Пазару упућен је захтев 27. марта и 10. априла 2014. године да се у року од 15 дана од дана пријема изјасни о основаности и наводима из притужбе. Како се Гимназија у Новом Пазару у остављеном року није изјаснила, а захтев је примила 14. априла 2014. године, Повереници за заштиту равноправности били су доступни само наводи из притужбе.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Увидом у притужбу утврђено је да се у Гимназији у Новом Пазару, приликом анкетирања на којем језику желе да слушају наставу у току школске 2013/2014 године, од укупно 298 ученика/ца уписаних у први разред, за наставу на босанском језику изјаснило 141 родитељ, односно, ученик/ца. Настава је организована на српском језику за све ученике и ученице школе.

¹ „Сл. гласник РС – Просветни гласник“, број 4/2013

² „Сл. гласник РС – Просветни гласник“, број 13/2013

³ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

2.2. Увидом у образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години, утврђено је да је образац двојезичан и намењен родитељима, да су предвиђена места на којим треба уписати податке о месту становања, називу образовно-васпитне установе, име и презиме родитеља, број личне карте и јединствени матични број, адреса, име и презиме ученика и разред. Попуњавањем обрасца родитељ се одређује за једну од две понуђене опције: да ученик/ца похађа наставу на босанском језику или на српском језику.

2.3. Увидом у позив који је Бошњачко национално вијеће упутило директорима средњих школа за састанак 12. јула 2013. године, број Р. бр. 550-046/2013 од 11. јула 2013. године утврђено је да је тема састанка: обавезе ресорног министарства у вези обезбеђивања техничких и организационих услова за почетак наставе на босанском језику од 1. септембра 2013. године.

2.4. Увидом у допис број Р. бр. 860а-046/2013 од 20. септембра 2013. године, утврђено је да Бошњачко национално вијеће обавестило школу да ће је представници вијећа посетити 20. септембра 2013. године, поводом реализације наставе на босанском језику у школској 2013/2014 години.

2.5. Увидом у допис број Р. бр. 904-03/2013 од 1. октобра 2013. године, утврђено је да Бошњачко национално вијеће обавестило школу да ће представници вијећа посетити школу 1. октобра 2013. године и донети ученицима и ученицама на поклон Читанку за босански језик и књижевност за први разред гимназије и средњих стручних школа, ауторке Мелиде Реброње.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покрене судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.⁴

⁴ Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина⁵ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁶ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁷ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁸

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Одредбама чл. 4. Закона о забрани дискриминације прописано је да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно, забрану дискриминације. Непосредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај,⁹ а посредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забрани дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.¹⁰

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,¹¹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи

⁵ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁶ „Службени гласник РС”, бр. 98/06

⁷ Члан 21. Устава РС

⁸ Члан 79. Устава РС

⁹ Чл. 6. 33Д

¹⁰ Чл. 7. 33Д

¹¹ Члан 44. ЗОСОВ („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13)

у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овим законом је прописано да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, а да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом¹². Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Законом о средњем образовању и васпитању¹³ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље је прописано да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припадника националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.10. Одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина¹⁴ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹⁵ ближе се уређује начин формирања одељења и прописује да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад

¹² Члан 9.

¹³ „Сл. гласник РС“, број 55/2013, члан 5. став 1, 2, 3. и 5.

¹⁴ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹⁵ Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

остварује на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за образовање.

Анализа навода притужбе са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је Гимназија у Новом Пазару неорганизовањем наставе на босанском језику, ученике и ученице бошњачке националности ставила у неравноправан положај у односу на ученике српске националности, за које је организована настава на српском језику.

3.13. Имајући у виду да Гимназија у Новом Пазару није доставила тражено изјашњење на наводе из притужбе, остало је непознато из којих разлога школа није организовала наставу на босанском језику за ученике и ученице који су се изјаснили да желе наставу на босанском језику. Повереница за заштиту равноправности указује да је школа, у конкретном случају, била дужна да организује наставу на босанском језику. Наиме, одредбама Закона о средњем образовању и васпитању прописано је да се образовно-васпитни рад за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да се настава на језику националне мањине може организовати и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања. Према подацима који су достављени у притужби, за наставу на босанском језику изјаснио се 141 ученик/ца гимназије, што је, у смислу закона, довољан број за организовање неколико одељења првог разреда на језику и писму националне мањине.

3.14. Неорганизовањем наставе на босанском језику ученицима/цама бошњачке националности ускраћено је право на образовање на матерњем језику гарантовано Уставом Републике Србије, међународним актима које је ратификовала Република Србији и законима из области образовања. Тиме су ученици/це бошњачке националности стављени у неравноправан положај у односу на ученике/це српске националности, који наставу слушају на свом матерњем језику. Право припадника националне мањине на образовање на матерњем језику омогућава ученицима одређене националне мањине да се изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, али и допринеси очувању националног идентитета мањине. Треба имати у виду да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору припадника националне мањине и да се не остварује принудно. С тим у вези, родитељи ученика/ца бошњачке националности у Гимназији у Новом Пазару су се изјаснили да желе да њихова деца остваре право на образовање на матерњем језику, па је из тих разлога, школа била дужна да предузме мере из своје надлежности и омогући ученицима/цама да остваре право на образовање и васпитање на матерњем језику.

3.15. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих

заједница унутар једног друштва. Право на очување колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицања квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.16. На крају, потребно је скренути пажњу да је приликом анкете о моделу наставе у образовним установама потребно затражити мишљење детета, тј. ученика и ученица школе. Наиме, у анкетном обрасцу „Образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“, могућност да се изјасне имају само родитељи, а деца није пружена могућност да искажу своје мишљење. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење. Зато су образовне установе, као и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.17. На основу свега наведеног, Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је Гимназија у Новом Пазару неорганизовањем наставе на босанском језику, дискриминаторно поступила према ученицима/цама босанске националности. Повереница са жаљењем констатује да у конкретном случају није могуће уклонити последице дискриминаторног поступања, имајући у виду чињеницу да је школска година завршена.

4. МИШЉЕЊЕ

Неорганизовањем наставе на босанском језику, Гимназија у Новом Пазару прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује Гимназији у Новом Пазару и директору Зорану Милосављевићу, као одговорном лицу да:

5.1. За школску 2014/2015 годину спроведе анкету међу ученицима/цама, како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих да наставу похађају на босанском језику.

5.2. Предузме све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика/ца за похађање наставе на босанском језику.

5.3. Да објави мишљење са препорукама Поверенице за заштиту равноправности на огласној табли школе. Потребно је да мишљење буде истакнуто на огласној табли школе најмање 15 дана.

5.4. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе.

Потребно је да Гимназија у Новом Пазару обавести Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката. Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико Гимназија у Новом Пазару не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- Гимназија у Новом Пазару